

Реферат на тему: "Вивчення в школі творчості Григорія Косинки (пошукова / курсова робота)"

Григорій Косинка

Пошукова робота з української літератури

Вивчення в школі творчості

Григорія Косинки (Григорій Михайлович Стрілець)

Програма Інституту літератури ім. Т. Шевченка для вивчення творчості Г. Косинки пропонує орієнтовно відвести 3 години. Для текстурального вивчення передбачені такі твори письменника: "На буряки", "На золотих богів", "Політика", "Гармонія", "За земельку".

На першому уроці ознайомлення з життям і творчістю Г. Косинки вчитель покаже портрет письменника, зверне увагу на високе чоло цієї людини, гострі, але добрі очі, глибокий погляд, на рішуче підборіддя, що свідчить про твердий характер. Далі розпочне сумну розповідь про трагічну долю Г. Косинки, блискучого новеліста, автора безсмертних творів про українське село 20-х років нашого століття.

Григорій Косинка (Григорій Михайлович Стрілець) народився 29 листопада 1899 року в селі Щербанівці Обухівського району на Київщині в селянській родині. Нужденне життя рано привчало селянських дітей ставати до роботи, бути помічниками старших. Пішов на заробітки й малий Григорій. Спочатку працював у панській економії, на чужих ланах, а потім — на цукроварні. Сім'я жила бідно. Мати наймитувала, бо не мали власної землі. Батько щоліта мандрував на заробітки аж у херсонські степи, а пізньої осені наймався на цукроварню. У 1908 році постійні нестатки погнавши сім'ю шукати кращої долі. Кілька місяців поневірялась родина поміж Амуром та Байкалом, а потім повернула додому, так і не знайшовши свого щастя на чужині. Батько знову пішов на цукроварню, а син — поденщиком до панської економії.

Та злидні не вбивали людського потягу до краси, до мудрого слова, чарівної пісні, "Дитячі літа ще й досі стоять мені перед очима,— писав Григорій Косинка в "Автобіографії",— тільки час, здається іноді, заткав їх на якусь хвилину синьою наміткою,— так врізались вони в пам'яті". Пізніми зимовими вечорами, коли всі збиралися до хати, оживала пісня, чулося художнє слово — то дід Роман читав при каганці безсмертний "Кобзар". І Григорій зачудовано ловив кожне його слово.

Хлопець рано навчився читати. До книжки заохочували його дід і батько, вони вірили, що тільки освіта може вивести їхню дитину зі злиднів. Як не тяжко було, проте батько віддав сина до школи в сусіднє село Красне. Вчився хлопець старанно. Велике бажання до науки спонукало п'ятнадцятирічного підлітка помандрувати до Києва. Там працював на різних роботах. Потім пощастило — його взяли до земської управи писарчуком, ще й влаштували на вечірні курси до гімназії. Згодом він екстерном склав

іспити за шість класів.

Ще у гімназії учитель словесності помітив талант у Григорія, похвалив його за учнівський твір "Дитинство — золота пора" і порадив більше читати, серйозно займатися літературою.

Незабаром у періодичних виданнях з'являються невеличкі нариси, ескізи, фейлетони. Друкує Григорій вірш "Крик боротьби". А весною 1919 року виходить перше оповідання "На буряки", підписане ім'ям Григорій Косинка,

З цим поетичним псевдонімом він і ввійшов у літературу. Писав оповідання легко, бо перед очима стояли дитинство, рідна Щербанівка, ніжна і мила мати. У пам'яті злинули почорнілі від праці руки неньки, нелегка робота на чужому полі, юнацькі мрії і надії. Пригадалися непоказні польові квіти, але такі привабливі, тендітні — косинці. Отож і поставив їх в кінці оповідання замість власного прізвища.

В цьому ж році в газеті "Більшовик" було надруковано ще кілька оповідань: "В хаті Штурми", "Сходка", "Перед світом", "На золотих богів", а в альманасі "Гроно" з'явилися оповідання "Під брамою собору", "Мент", "За земельку".

З 1921 року Г. Косинка навчається в Інституті народної освіти (так називався тоді Київський університет). Та після третього курсу через матеріальні нестатки змушений залишити навчання, довелося йти працювати. Рано помер батько, мати лишилася з п'ятьма дітьми на руках. Майбутній письменник мусив допомагати чим міг, адже був у сім'ї старшим.

Перша збірка творів під назвою "На золотих богів" вийшла у 1922 році. У цей час Григорій вже працював у газеті "Вісті Київського губревкому", потім у журналах "Нова громада", "Всесвіт", диктором Республіканського радіо Л

Письменник вмів талановито відтворювати написане: любив як справжній артист читати зі сцени власні новели.

...Говорив правду, як було у житті. І писав чисту правду. Недаремно М. Рильський відзначав, що твори Г. Косинки "гарячі й трепетні, як те життя, по свіжих слідах якого вони писалися".

Тільки ця правда не всім була до вподоби, та й не всі розуміли її або ж розуміли по-своєму, виходячи з власних світоглядних позицій. Ще донедавна декому здавалося, що перші твори Г. Косинки привели письменника "до об'єктивізму і навіть до певної "поетизації" чужих, реакційних сил". У 30-ті роки критики почали цькувати, оббріхувати кращі оповідання Косинки, часто ототожнюючи світогляд письменника з літературними героями, докоряли йому за невміння бачити в житті основні прикмети тогочасного життя. Його зробили трибуном заможників, дезертирів, бандитів апологетом "власницького націоналістичного світогляду". З приводу цього М. Рильський у передмові до творів Косинки, які вийшли в світ у 1966 році, після реабілітації письменника, справедливо писав: "Треба було бути не те що вульгаризатором, а просто людиною, яка не хоче бачити очевидного, щоб закидати Косинці якусь ідеалізацію чи романтизацію куркулів". Хоча й сам не утримався, щоб не кинути докір: "...майже чужим залишилось його бистрому оку місто, і звуженості

творчих та ідейних обріїв Косинки не можна заперечувати". Відсутність у його творах образу робітника чи опису сучасного міста,— чи то ж може бути підставою говорити про звуженість "творчих та ідейних обріїв"? Г. Косинка — співець села, українського села напередодні і в дні подій 1917 року .^Бо сам вийшов з нього, бо його коріння глибоко проросло в чорнозем рідної землі, щоб бачити і відчувати кожним порухом душі, кожним нервом всю правду і кривду того збуреного часу. На кожне явище письменник дивився очима народу, кожную подію вимірював чистотою душі трудящої людини. І тому немає тут фальші, немає лакування, а є чисте золото народної правди. Варто тільки глибоко вчитатися в його твори, співставити з тогочасною дійсністю не. з заданих наперед позицій, а йдучи від правди життя.

Восени 1924 року Косинка одружується. Тамара Михайлівна Мороз стала його дружиною. Десять щасливих років минуло мов одна мить, а потім вона розділила долю вдови репресованого, по-зłodійськи розстріляного Григорія Косинки. Після його арешту конфіскували майно, відібрали паспорт і викинули дружину на вулицю. І потяглися страшні часи поневірянь, тяжкі безсонні ночі, смутні дні в самотині і в чеканні справедливості.

Після вбивства С. Кірова прийшли чорні дні терору і в Україну. Одним із перших під ніж катівні потрапив Григорій Косинка. Його заарештували на початку грудня 1934 року, а 13-15 грудня присудили Григорія Косинку і ще 27 таких "терористів-білогвардійців" до розстрілу. Серед них — письменники Д. Фальківський, О. Близько, К. Буревій, сини А. Крушельницького... Вони були розстріляні як організатори терористичної групи 18 грудня 1934 року, реабілітовані після 1957. Дякуючи Тамарі Михайлівні, її настирливості, невтомній наполегливості, повернулися до читача, спочатку частково і, нарешті, у 1989 році майже всі твори Г. Косинки. Вона зібрала і видала спогади про письменника, а також надрукувала власну книгу спогадів про Косинку та інших діячів української культури, з якими він був зв'язаний дружніми й творчими стосунками. Про цю книгу літературознавець В. Яременко писав: "Ціни їй немає... Це книга болю, що кладе найглибші карби на душі... Це книга-сповідь про власне життя і спільне життя із Григорієм Косинкою. Коротке, але . яскраве, щасливе, хоча й не влаштоване та трудне, як і життя цілого народу, мільйонів таких, як Тамара .Михайлівна Косинка".

Учителю варто прочитати цю книжку, як і книжку спогадів про Г. Косинку літераторів, діячів культури й мистецтва, щоб побачити й уявити цю справжню, непідкупну, чесну і щирю людину. Саме крізь призму цих спогадів-документів і крізь глибоке прочитання творів самого письменника у нашій уяві постане правдивий образ митця, його характер, його світогляд, його бачення і розуміння тих подій, які відбувалися в Україні, щоб назавжди відкинути безпідставні звинувачення в тому, що "свою "селяцьку" (а часом і національну обмеженість), свою відчуженість від пролетарського міста Косинці... довелося витискувати з себе по краплі"2 впродовж усього короткого життя (Л. Новиченко).

Запропонуємо учням прочитати спогади про Г. Косинку.

На наступному уроці пригадаємо життєвий шлях письменника, послухаємо кілька спогадів і перейдемо до аналізу творів прозаїка.

Після короткого вступного слова прочитаємо і прокоментуємо або уривки, або повністю окремі новели письменника.

Українська класична література має багату спадщину майстрів новелістичного жанру. Це В. Стефаник і Марко Черемшина, М. Коцюбинський і С. Васильченко. Г. Косинка — прямий їхній продовжувач, але своєрідний і неповторний, як і кожен із них.

Тонкий психолог селянської душі, життєлюб, оптиміст, вірний правді й красі, він має величезну силу емоційного впливу на читача. Непідробна, природна народність надавала його творам особливої принадності. Кожне суспільне явище письменник розглядав з позицій людини, очима трудівника чи через призму заможника або дезертира. Він разом з героями шукав правду, істину. А істина не відразу відкривалася кожному. Тому інколи виникали сумніви, не все вдавалося легко й відразу.

Письменник настійно і послідовно розкривав процес зростання людської гідності в середовищі українських незаможників. Його герої сильні і вольові, багаті і красиві душею, завжди дійові й життєво правдиві, переконливі. Процеси, що тоді відбувалися на селі, не такі прості й однозначні, як нам до цього зображували в історичних працях. Справедливо зазначає М. Жулинський: "Григорій Косинка... ці складні незрідка драматичні процеси на селі прагнув відтворити правдиво, з максимально можливим морально-психологічним "забезпеченням" характерів. А ці явища і процеси були складні, неоднозначні, симпатії письменника, звісно, були на боці бідних, безземельних". Все, про що писав Косинка, не видумане, а відібране, виношене, виважене, вкарбувалося у його свідомості. Він добре знав психологію заможних селян, бо самому довелося з дитячих літ поневірятися на чужих землях. Його герої — живі, пристрасні, колоритні фігури. Були вони страшними, часто жорстокими, немилосердними і цинічними, але не здатними протистояти руху часу. Такими виступають Андріян Кушнір у новелі "Політика", Кирило Смолянчук та штабс-капітан у "Гармонії".

Потім учитель перейде до аналізу творів, передбачених програмою для текстуального вивчення. На цьому ж уроці доцільно розглянути новелу "На буряки". Тематично вона близька до розповіді про дитинство самого письменника, адже твір певною мірою автобіографічний.

Учитель виразно прочитає новелу. Варто поставити перед учнями кілька запитань:

Про що розповідається у творі? Чим прочитане нагадує дитинство самого письменника?

Якими художніми засобами письменник розкриває психологію юнацької душі?

Про що мріяв юнак? Яким уявляв він своє майбутнє?

Не поспішаймо відразу починати бесіду. Зробімо паузу, щоб дати можливість учням ще трохи залишитися під враженням прочитаного. Потім пропонуємо школярам запитання:

— Так про що ж розповідає автор у своєму творі?

Звичайно, відповіді будуть найрізноманітнішими. Учитель дещо виправить, уточнить. А потім підсумує.

У багатьох творах Г. Косинки відчутний подих майстрів слова минулого, але передусім наявна глибока індивідуальність творчого обдаровання митця. Не встигаєш збагнути, як нестримно і владно поглинає тебе життєво-правдива атмосфера твору, земна сила відточеної фрази, образне багатство мови, уміння створювати яскравий художній тип, зібравши в ньому найістотніші, найхарактерніші риси певного життєвого явища.

Простежимо в новелі "На буряки", як легко й невимушене нанизує автор слово до слова, неначе вдова Марта, що сидить під хврткою та "в'яже свої думки, мов осіннє сонце бабине літо на стерні". Тче письменник барвисту гаму, створюючи зриму картину з селянського життя: "Літо. Починає благословитись на світ. Мати рве на городі росисту цибулю, меле пляшкою сіль і кладе з сухою паляницею до торби-рукава..." Короткі, скупі фрази. А кожна деталь малює нам точну епічну картину. І та "росиста" цибуля, і пляшка, якою мати розтирає дрібку солі, щоб покласти синові на обід в "торбу-рукав". За цими тихими, лагідними словами письменника відразу постає у нашій уяві страдницьке життя матері-вдови... Вона стоїть в узголів'ї сина, якому "страшенно хочеться спати, аж пахне і сниться: біліє полями туман, а росою — молоко, холодне і смачне-смачне". Розкрила свитку, глянула на порепані ноги...: "О діти, діти! На буряки, пузатим служити, весь вік поневірятися... За що? Де ж тоді Бог? Ні, далі цього не буде, люди..."

Так думає мати-вдова. В її свідомості прокидається надія, що "далі цього не буде..." А поки що вона стоїть у вікні, "молиться до кривавої сонячної смуги" і плаче. А "сльози, як золото, котяться по блідих щоках і падають росою на жовту долівку..."

Письменник не тільки відчуває найтонші порухи юнацької душі, він як великий психолог художніми засобами вміє передати їх так, щоб захопити, схвилювати читача, перейнятися його думками, діями, помислами...

Хлопець солодко спить. У нього свої проблеми (юнацькі!), своє бачення світу, своє відчуття життя: "Снилося молоко..." "Сьогодні, мамо, треба, купити тому рябому собаці півпляшки — не дає гонить два рядки, треба підмазати..." Розуміє — без хабаря не заробити за літо на штани.

І хоч мова йде про злидні, нужденне життя, та скільки тепла, задушевності, доброти в стосунках, в розмові сина з матір'ю, скільки поваги, любові і радості... Хлопець хапає сапку, біжить на поле. Письменник не фальшивить, ніби читає душу юнака. Він розуміє сподівання хлопця: "Боже, коли б гонить сьогодні два рядки! Яке це щастя: два рядки — синя сорочка, хліб..."

Але він поспішає на чуже поле і тому, що там чорнява Пріся... "Яка вона добра й гарна..." І ввечері, натовлений, напівсонний, він буде ділитися з матір'ю радістю, що сьогодні таки гнав по два рядки, не омине, а скаже матері і про ту Прохоренкову дівчину, яка допомагала йому. І коли мати ніби ненароком ще раз перепитає, хто переполював йому рядки, сором'язливо скаже: "Прохоренкова... Гарна дівчина..."

Хлопець "зажмури́в око, почервоні́в, а мати помітила і запитала: "В повітці́ будеш спати?"

У нього пробуджується самосвідомість — це вже не раб. Зростає людина, яка розуміє: "Працюю, не розгинаючись, стараюсь, зверху пече сонце, а в грудях печія, ідесь глибоко-глибоко думка жевріє: "Мужицька доля гірка..."

А поки уві сні підлітка вимальовується казково-принадне майбутнє, де буде жити щасливо його мати і та чорнява Прися, що допомагає йому, переполнюючи рядки. А чи буде воно, те щасливе життя для селян-бідняків?..

Цим запитанням і завершимо роботу на уроці. Дома учні поміркують, яка доля спіткала наше селянство після 20-х років. Чи справдилися їхні мрії та сподівання на землю, на щасливе, заможне життя?

Третій урок розпочнемо з розмови про сучасне село, його біди і марні надії, а потім знову перейдемо до аналізу творів "Змовини", "За земельку", "Політика", "На золотих богів", "Гармонія"...

Час, про який пише письменник, був складний і неоднозначний. І автор прагне показати його таким, яким він був насправді,— жорстоким і трагічним, та й не завжди зрозумілим до кінця його героям. Всі вони відстоюють свою правду, виборюють своє право на щасливе життя — хто чесно, відкрито, а хто підступно, з обманом, а то й силою, залякуванням і пролитом кров'ю. Звернемося до його оповідань...

У своїх творах письменник через героїв розкриває життя, людську душу... Мусій Швачка (оповідання "Політика") збирається на колядування до заможного свата. Він чесний, принциповий і безкомпромісний, відстоює інтереси незаможників по-своєму справедливо, аби ніхто не смів докоряти, що він, Швачка, "не правильну політику робить".

У зіткненні з заможними селянами, яких давно недолюбливав, не розгубився, жодним переконанням не поступився. Вони вхопилися за ножі, Швачка вийняв браунінг... Пролилася кров. "Оцю виміряну, сподівану землю такі бідаки, як Мусій Швачка, віддавати не будуть. Але й Кушнір та йому подібні не змиряться з тим, щоб їхня земля вислизнула з їхніх рук навіки,— пише М. Жулинський, цілком слушно стверджуючи: — Григорій Косинка "в художньому аналізі внутрішнього переживання проблеми землі своїми героями не допускає жодних компромісів. Не жаліє ні бідняка, який одержав землю і засліплено торжествує — втішається, бо він щасливий, а як далі буде розвиватись революція, його не цікавить. Безжально розвінчує і несамовиту лють куркуля, який зненавидів голодного сусіду за його надію на власну земельку".

Пристрасне слово Косинки було виразником громадських думок і палких почуттів, сповнених боротьби за звільнення людини, за її щастя. "За волю і життя. Правдивий шлях, товариші,— шлях боротьби... Оце наш шлях",— твердо вибирають свою дорогу незаможники села Шубовки ("Сходка").

Революція виставила на очі всі болячки життя, та не зуміла їх вирішити. Гасла та заклики: "Відбирай!", "Грабу́й награвоване!", "Хто не бідняк, той ворог народу!" — не завжди були справедливими. А тому, коли читаєш оповідання "Змовини", відчуваєш, що

письменник дивиться на світ з загальнолюдських позицій.

Прочитаймо початок оповідання до слів "Злоба не сходила йому з обличчя..."

Далі ставимо запитання:

Що змусило Петра Рудика несамовито гнати коней з ярмарку?

Якими засобами, художніми деталями письменник передає передчуття лиха, яке насувається на родину заможного, хазяйновитого Петра Рудика?

Яке ставлення автора до свого героя?

Як розуміти слова: "Сидять на хуторах, мов ті кроти сліпі. А воно все, виходить, справдилося; грабували панське — ми раділи нишком... Не стало панського — голота ненажерна нас за горло взяла: "Давай, мовляв, зайву землю, давай реманент, худобу..."

Чи страх і передчуття лиха були марними?

Поміркуймо разом з дітьми.

Читаючи новели Григорія Косинки, можна тільки дивуватися, звідкіля цей сонцесейний талант, уміння проникати глибоко в душу людини. Як невимушене легко бринить кожне слово письменника, музикою пливе кожна його фраза, чи то розлога, широка, мов степ український, чи то коротка, наче обірвана, фрагментарна, як яскраві мазки на картині художника-імпресіоніста. Бо все йде від життя, від бачення головного, найважливішого, найтрепетнішого — людського серця. Мабуть, після В. Стефаника ми не маємо такого вміння у письменника проникати і трепетно відкривати селянську душу, психологію хлібороба, його велику і багату внутрішню красу. Вслухаймося лишень у слова простої жінки Мелашки ("Змовини"), яка говорить з заможним селянином: "Як вам сказати,— мовила тихо Мелашка.— Ручатися за Михайла не буду. Його добра воля: хоче — хай сватає вашу Наталку, як вона піде за нього. А тільки коні, вози ваші, Петре, ні до чого тут. Ви ж, здається мені, сина мого еднаєте, а не коні з возами? Я не ганю дочки вашої... Але ви, Петре, пробачте мені на слові, таке говорили, що мені слухати соромно було. Добре знаєте, що я з трудів своїх вік прожила,— мені тими кіньми не їздити, а все-таки переховувати чуже добро я не буду". Скільки в цих словах людської гідності, простоти, самоповаги, благородства, душевної краси! Бо кожний рядок, кожне слово лягало на папір з великої любові до трудівника і великих мук за його страдницьку долю.

Ми по-людському повинні зрозуміти й Петра Рудика, який, як бачимо, чесно працював, з труднощами розжився, поставив на ноги власне господарство, а тепер мусить всього позбутися. І письменник тут при гостроконфронтаційному конфлікті віднаходить той ракурс, який дозволяє нам бачити життя багатогранно і об'єктивно. В цьому — сила його таланту.

Новели Косинки — це вихоплені невеличкі епізоди з життя села. Яскраві, промовисті, вагомі. Письменник уміє так будувати свою розповідь, що не тільки зримо бачиш, а й чуєш все, що відбувається довкола. Тут все живе, дихає, хвилюється, печалиться, радіє... Навіть небо не голе, байдуже тло, а співучасник, на все реагує, на все відгукується: "Уже третій день, як ревуть гарматні бої над околицями Медвина; гукає, сміється ворожа артилерія,— а за кожним її гуком піднімаються до неба криваво-

червоні стежки полум'я з селянських осель..."

Так починає свою розповідь Г. Косинка про трагічний бій незаможників за волю, за життя в новелі "На золотих богів".

Малює зримо, епічно. На кількох сторінках — ціла панорама, де б'ється червона селянська воля, умирає на своїх осьмушках та обміжках, але боронить тілами, кров'ю свої оселі од армії "золотих богів".

Ось відважний сільський хлопець Сенька-кулеметник "летить сонячною курявою... і строчить умілою рукою по ворожих лавах. Ось уже пішли до бою з вилами, сокирами, а ворог — стіною-муром налягає, щоб розбити селянські ряди..." Все прийшло в рух. Все ожило, все діє...

"Сіра курява пронизалась свистом куль..."

"Затремтіла під сонцем стеблом зомліла гречка..."

"Креше полум'ям, іскриться, і в диму, як чорні примари, мріють над селом тополі, попелом припалі, жовта, язиката змія блискавкою прорізала дим..."

Бій дійшов найвищої напруги. "Сонце здивоване стало: похитнулись вороги".

А коли закінчився переможно бій, "тоді: озолотило сонце похмурі хмари на заході і втопило червону багрянцю, як той сум, у ставу та й прослало над пожарищем..."

Кожна деталь, кожний образ підпорядковані зображуваній дії, і тому зримо постають перед нами важкий бій, перемога, яка нелегко далася цим селянам, що піднялися всім селом проти "золотих богів", білогвардійців.

А заради чого ця кров, ця жорстокість, цей бій?

"Хто зрозуміє їх вічне горе-журбу, ІСТО загляне в їх золотії душі?" — запитує письменник. "Стоїть пшениця потолочена, серпа просить, а вони кров'ю поливають", — журиться-печалиться стара жінка, в якої згоріла оселя, згоріло троє дітей і старшенького Сенька-кулеметника забито. "І сама стерялася... Обхопила руками обгорілий стовп у воротах і страшно, нелюдським голосом заспівала коло дітей..."

Так сильно міг писати хіба В. Стефаник. Так умів писати і Г. Косинка. Вихопити один епізод, а відтворити цілу епохальну картину, яка не лишає нікого байдужим, яка пробуджує думку і ставить одвічне запитання: "Хто зрозуміє їх вічне горе-журбу? Хто?"

"Легко повіяв вітер, далі притих, послунав горе-журбу матері і, здавалось, сам плакав над потолоченою кіньми пшеницею..."

Письменник уміє дослухатись і почути душу селянську, почути і відтворити той біль, ту муку, те горе, яке волає впродовж віків до людського розуму і чуття.

Твори Г. Косинки оперті на народну мораль. Письменник добре знав життя, побут, мову і психологію людини, умів не тільки спостерігати, аналізувати, а й співпереживати. Образи, як правило, розкриваються немов зсередини — в роздумах, спостереженнях, внутрішніх суперечках.

Варто прочитати і прокоментувати оповідання "Мати", яке особливо високо оцінив М. Рильський. Твір композиційне виважений, сюжет розвивається динамічно, дія наскрізне напружена...

Для смертельно хворої матері негайно потрібний лікар... Але як його привезти,

коли навколо йде стрілянина. Під натиском більшовиків відступають білополяки. Вони відбирають коней, мобілізують підводи і чоловіків для перевезення зброї, реманенту. І Андрія можуть забрати. Але велике почуття синівської любові перемагає страх. Андрій виїхав з двору підводою, хоч надії прорватися крізь пекло були малі. За селом його перестрівають білополяки і примушують підвозити зброю. В душі кипить ненависть, ризикуючи життям, він хоче вирватися: "Плювати мені, що б'ється в гарячці армія,— у мене дома так само б'ється мати!.." І хоч йому вдалося добратися додому, але він уже не застає живою неньки.

Симпатії письменника завжди на боці найбільш вразливих верств селянства. Щоправда, в його творах події часто розвиваються ніби самі по собі, й інколи важко встановити, де авторське бачення світу, а де світобачення героя ("В житах", "Постріл").

Саму сутність куркульства викриває Косинка в оповіданні "Гармонія". Добро Кирила Смолярчука, героя твору, нажите працею наймитів, таких, як брати Василь та Грицько Гандзюки.

Брати потрапляють до рук штабс-капітана Мічугіна, їх мордують. Сам каштан, "схожий обличчям на пса", із звірячим задоволенням чинить розправу. Від смерті їх рятує сестра... У Василя, старшого, прокидається почуття людської гідності. Йому довіку буде соромно за крадіжку проса і за те, що сестра мусила за їхнє життя віддати дівочу честь. Дорогою ціною дісталась їм воля. Старший прозріває. Він розуміє, що для кращого, вільного життя треба визволитися з-під ярма таких жмикрутів, як Смолярчук... І вибирає свій шлях. "Василь поцілував брата потрісканими губами, подивився йому в очі, сповнені жалю, ще й рукою пригорнув до грудей... Ніколи так не прощався Гришка з братом! І на братове: "А ти куди?" — відповів: "Я? У військо. До більшовиків".

Більшість оповідань і новел побудовані на контрастах, на грі світла й темряви в душах героїв. Але всі твори оптимістичні, кожний несе віру в людську гуманістичну першооснову. В них немає й тіні безвиході. Письменник вірив у начало людини, яка в складних умовах соціального національного гноблення виборювала вільне життя, йшла на смерть за кращі ідеали, крізь темряву пробивалася до світла.

У щасливу будучину вірило і щедре Косинчине серце, що боронило і захищало інтереси рідного народу, самовіддано піднялося на будову нового життя.

Свою роботу над новелами Ф. Косинки вчитель завершить, поставивши запитання:

Чи були підстави звинувачувати письменника в тому, що він романтизував заможних селян?

Щоб заперечити цю думку, ще раз варто згадати основні персонажі його новел "Змовини", "За земельку", "В хаті Штурми", "Політика", "Гармонія". Рекомендуємо прочитати і проаналізувати слова М. Жулинського: "Ніякої ідеалізації, романтизації куркульства у творчості Григорія Косинки немає. Є глибоке, правдиве розуміння і високоталановите відтворення українського пореволюційного села з його драмами і трагедіями, з його сподіваннями й розчаруваннями. Є велика школа правди..."

Вдома учні поміркують і обґрунтують справедливість цих слів відомого

літературознавця.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Непорожній О. Косинчині виквіти //Косинка Г.: Твори.— К., "972,— с. 527.
2. Наєнко М. Григорій Косинка.— К., 1989.
3. Жулинський М. Із забуття — в безсмертя.— К., 1990.— с. 349-356.
4. Кислий Ф. Григорій Косинка//Дніпрова хвиля.— К., 1989.— с. 539-542.
5. Штонь Г. Рокованість талантом//Рад. літературознавство.-1989.— № 11.-с. 12-18.